PŘÍMÉ PLATBY

Tento dokument vysvětluje, jak Evropská unie poskytuje zemědělcům formu podpory příjmů, známou jako „přímé platby", která slouží jako záchranná síť a zvyšuje ziskovost zemědělských podniků. Nastiňuje rovněž různé režimy plateb a jejich fungování v praxi a uvádí rozpis plánovaných výdajů na přímé platby v rámci strategických plánů společné zemědělské politiky (SZP).

PRÁVNÍ ZÁKLAD

Právní základ společné zemědělské politiky (SZP) je stanoven ve Smlouvě o fungování Evropské unie (články 38 až 44) (3.2.1).

SZP je regulována souborem legislativních aktů. Konkrétně k nim patří:

— nařízení o strategických plánech SZP (nařízení (EU) 2021/2115) (3.2.4),

— nařízení o financování, řízení a sledování SZP (nařízení (EU) 2021/2116) (3.2.5),

— nařízení týkající se standardů dobrého zemědělského a environmentálního stavu, schémat pro klima, životní prostředí a dobré životní podmínky zvířat, změny strategických plánů SZP, přezkumu strategických plánů SZP a osvobození od kontrol a sankcí (nařízení (EU) 2024/1468),

— nařízení, kterým se mění pravidla pro systém podmíněnosti, typy intervencí formou přímých plateb, typy intervencí v některých odvětvích a v oblasti rozvoje venkova a výroční zprávy o výkonnosti, a nařízení (EU) 2021/2116, pokud jde o pozastavení plateb, výroční schvalování výkonnosti a kontroly a sankce (nařízení (EU) 2025/2649).

POLITICKÁ OPATŘENÍ SZP NA PODPORU ZEMĚDĚLCŮ

SZP podporuje zemědělce různými opatřeními:

— **Přímé platby** jsou financovány z Evropského zemědělského záručního fondu (EZZF) a jsou stanoveny v nařízení o strategických plánech SZP. Tyto platby fungují jako záchranná síť pro zemědělce, jejichž příjmy jsou ve srovnání s ostatními sektory podprůměrné. Současně jim pomáhají vyrovnat se s výkyvy na trzích, extrémním počasím, škůdci a chorobami a zlepšují jejich vyjednávací pozici v dodavatelském řetězci.

— **Tržní opatření** (3.2.6) jsou rovněž financována z EZZF a jsou stanovena v nařízení o společné organizaci trhů (nařízení (EU) č. 1308/2013). Jejich cílem je podporovat a stabilizovat zemědělské trhy. Některá z nich podporují zemědělce přímo, například jim pomáhají zapojit se do činností seskupení producentů nebo režimů jakosti, čímž posilují jejich úlohu v dodavatelském řetězci.

— **Opatření pro rozvoj venkova** (3.2.8) jsou financována z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a vnitrostátních fondů a jsou stanovena v nařízení o strategických plánech SZP. Jejich cílem je přispět k hospodářské, sociální a environmentální výkonnosti venkovských oblastí. Jsou mezi nimi také opatření

podpory pro zemědělce, například agroenvironmentální opatření, financování investic do zemědělských podniků, nástroje pro řízení rizik a finanční nástroje.

PŘEHLED

Režimy přímých plateb se řídí články 20 až 41 nařízení o strategických plánech SZP. Některé režimy jsou povinné, zatímco jiné mohou členské státy dobrovolně zahrnout do svých vnitrostátních strategických plánů SZP.

— **Základní podpora příjmu pro udržitelnost** (články 21–28 nařízení (EU) 2021/2115) je roční platba na hektar, na kterou je vyčleněna polovina rozpočtu přímých plateb. Členské státy se mohou rozhodnout, že budou vyplácet jednotnou částku na hektar, diferencovat platbu v souladu s různými socioekonomickými nebo agronomickými podmínkami, nebo vyplácet podporu ve výši, která se odvíjí od platebních nároků uplatněných v předchozím období SZP. Pokud se rozhodnou pro posledně jmenovanou možnost, musí v následujících letech postupně snižovat rozdíly mezi hodnotami platebních nároků (tzv. vnitřní konvergence). **Platbu pro malé zemědělce**, která nepřesahuje 3 000 EUR ročně, lze poskytnout formou jednorázové částky nebo na částek na hektar (původní limit 1 250 EUR je nahrazen stropem 3 000 EUR v návaznosti na změny nařízení o strategických plánech SZP provedené v roce 2025). Tyto platby, které jsou pro zemědělce volitelné, nahrazují všechny ostatní formy přímých plateb, s výjimkou plateb poskytovaných na ekoschémata, pokud se tak členské státy rozhodnou ve svých strategických plánech SZP.

— **Doplňková redistributivní podpora příjmu pro udržitelnost** (článek 29 nařízení (EU) 2021/2115) je roční dodatečná platba na první hektary zemědělské půdy pro zemědělce, kteří mají nárok na základní podporu příjmu. Výši platby na hektar a počet hektarů, na něž může jeden zemědělec obdržet re distributivní podporu příjmů, určují členské státy. Smyslem tohoto systému je přesunout přímé platby od větších zemědělských podniků k malým a středním farmám. V zájmu podpory malých zemědělských podniků musí být v každém státě nejméně 10 % rozpočtu na přímé platby vyčleněno právě na tento systém. Členský stát ale tuto povinnost nemá, pokud redistribuci zajišťuje jinými prostředky.

— **Doplňková podpora příjmu pro mladé zemědělce** (článek 30 nařízení (EU) 2021/2115) je roční dodatečná platba pro nové zemědělce, kteří mají nárok na základní podporu příjmu. Výši paušální platby nebo výši platby na hektar a počet hektarů, na něž může jeden zemědělec obdržet redistributivní podporu příjmů, určují členské státy. Stanovují také horní věkovou hranici – 35 až 40 let – a požadavky na vzdělání a dovednosti potenciálních příjemců.

— **Schémata pro klima, životní prostředí a dobré životní podmínky zvířat (ekoschémata)** (článek 31 nařízení (EU) 2021/2115) pomáhají zemědělcům, kteří se zaváží uplatňovat zemědělské postupy příznivé pro klima, životní prostředí a dobré životní podmínky zvířat nebo bojovat proti antimikrobiální rezistenci. Tyto činnosti, které musí jít nad rámec legislativních požadavků, jsou uvedeny ve strategických plánech SZP. Roční platba na hektar poskytnutá na ekoschémata může být dodatečnou platbou k základní podpoře příjmu nebo platbou určenou ke kompenzaci vzniklých nákladů nebo ušlých příjmů v důsledku přijatých závazků.

Ekoschémata jsou pro zemědělce dobrovolná, ale musí na ně v každém státě směřovat nejméně 25 % přímých plateb.

— **Podpora příjmu vázaná** na produkci (články 32–35 nařízení (EU) 2021/2115): zatímco v minulosti byla podpora příjmu SZP vázána na konkrétní produkty, postupnými reformami se tato vazba oslabovala, takže dnes tvoří jen malý podíl přímých plateb. Účelem této formy podpory je řešit obtíže v odvětvích, typech produkce nebo zvláštních druzích zemědělské činnosti, které jsou důležité ze socioekonomických nebo environmentálních důvodů. Podpora spočívá v roční platbě na hektar nebo zvíře a má za cíl zvýšit konkurenceschopnost, udržitelnost nebo kvalitu produkce. Podle strategických plánů SZP lze tuto podporu poskytovat na různou produkci. Pokud je ale poskytována na bílkovinné plodiny, není třeba ji zvlášť zdůvodňovat, protože v tomto případě snižuje jak závislost EU na dovozech ze zahraničí, tak i používání dusíkatých hnojiv.

— **Zvláštní podpora pro bavlnu** (články 36–41 nařízení (EU) 2021/2115) je režim přímých plateb vázaných na produkci, který poskytuje platby na hektar bavlny v oblastech, v nichž je pěstování bavlny povoleno (v Bulharsku, Řecku, Španělsku a Portugalsku).

JAK PŘÍMÉ PLATBY FUNGUJÍ V PRAXI?

Každý rok obdrží přímé platby více než šest milionů příjemců. Jsou poskytovány aktivním zemědělcům, buď jednotlivcům, nebo podnikům, kteří vykonávají alespoň minimální úroveň zemědělské činnosti (tj. věnují se zemědělské produkci nebo udržují zemědělskou plochu ve stavu vhodném pro zemědělskou činnost). Strategické plány SZP definují aktivní zemědělce na základě objektivních a nediskriminačních kritérií, přičemž se používá i negativní seznam subjektů, které nelze za aktivní zemědělce považovat.

Podpora odvíjející se od strategických plánů SZP je většinou poskytována ve formě plateb na základě plochy, u některých režimů ale vychází z počtu zvířat. Aby bylo zajištěno jednotné uplatňování pravidel, definuje se způsobilost zemědělců a oblasti způsobilé pro podporu ze SZP na úrovni EU. Ve srovnání s předchozím obdobím SZP jsou tyto definice v právních předpisech EU méně podrobné. Členským státům dávají určitou flexibilitu, pokud chtějí pravidla dále specifikovat na vnitrostátní úrovni. Podpora tak lépe odpovídá domácím podmínkám a je možné ji lépe zacílit.

Každý členský stát stanoví minimální požadavky pro získání přímých plateb. Většina států stanovuje jak plochu, tak finanční limit (mezi 0,3 a 4 ha, resp. mezi 100 až 500 EUR). Ve většině případů se tyto minimální požadavky oproti předchozímu období nezměnily.

O přímou platbu musí zemědělci žádat každý rok a musí přitom splňovat řadu pravidel. Kromě povinných požadavků na hospodaření, které jsou podmínkou pro výkon zemědělské činnosti, musí zemědělci, kteří dostávají platby v rámci SZP, udržovat půdu v dobrém zemědělském a environmentálním stavu (tzv. podmíněnost). SZP na období 2023–2027 dále podmíněnost posiluje prostřednictvím požadavků, které se oproti minulosti více orientují na ekologičnost. Změny zavedené v letech 2024 a 2025, jejichž cílem je zjednodušit pravidla SZP, však v případě některých požadavků na silnější podmíněnost zvýšily jejich flexibilitu (3.2.4). V SZP na období 2023–2027 byly také

poprvé zavedeny sociální podmínky, kdy jsou přímé platby podmíněny dodržováním určitých základních sociálních a pracovněprávních zásad.

Komise a vnitrostátní orgány provádějí přímé platby prostřednictvím sdíleného řízení. Praktické úkony spojené s přímými platbami provádějí pod dohledem Komise vnitrostátní agentury, které rovněž zpracovávají žádosti, realizují vlastní převody peněz a provádějí určité kontroly (3.2.5).

HLAVNÍ FINANČNÍ ÚDAJE

Nejdůležitějším nástrojem SZP na podporu příjmů zemědělců v EU je základní podpora příjmu pro udržitelnost, tedy roční platba oddělená od produkce na plochu financovaná výlučně z unijního rozpočtu. Plánované výdaje v rámci strategických plánů SZP pro tento nástroj představují v průměru 51 % celkového rozpočtu EZZF, tj. 31 % celkových veřejných výdajů SZP (3.2.2).

Rozdělení celkových veřejných plánovaných výdajů na přímé platby, na nichž je založeno provádění všech 28 strategických plánů SZP (2023–2027)

Druh intervence	Příspěvek EU (v mld. EUR)	% jako podíl na celkových přímých platbách
Základní příjem pro udržitelnost (články 21–28)	96,69	51,12 %
Podpora příjmu vázaná na produkci (články 32–35)	23,03	12,18 %
Doplňková podpora příjmu pro mladé zemědělce (článek 30)	3,4	1,80 %
Doplňková redistributivní podpora příjmu pro udržitelnost (článek 29)	20,09	10,62 %
Ekoschéma – schémata pro klima, životní prostředí a dobré životní podmínky zvířat (článek 31)	44,71	23,64 %
Bavlna – zvláštní podpora pro bavlnu (články 36–41)	1,23	0,65 %
Přímé platby EZZF celkem	189,15	100 %

Zdroj: Evropská komise, 28 schválených strategických plánů SZP (2023–2027), souhrnný přehled, červen 2023.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

V květnu 2018 přijal Parlament usnesení o budoucnosti potravinářství a zemědělství, v němž stanovil priority pro SZP po roce 2020. Vyzval k zachování nebo navýšení rozpočtu SZP s cílem řešit stávající a nové výzvy. Parlament podpořil cílenější podporu,

zejména pro malé a střední zemědělské podniky a mladé zemědělce, včetně zvýšené podpory pro první hektary a snížených (zastropovaných) plateb pro větší zemědělské podniky. Zdůraznil, že finanční prostředky by měly být poskytovány skutečným zemědělcům a měly by být spravedlivěji rozdělovány mezi země EU, přičemž větší sbližování vyžaduje větší rozpočet. Poukázal rovněž na potřebu jednotných norem hodnocení a silného dohledu, aby tak bylo zajištěno spravedlivé a účinné provádění v celé EU.

Dne 1. června 2018 navrhla Komise nový legislativní rámec pro SZP. Ten zahrnoval nařízení o strategických plánech SZP, podle něhož by každý členský stát stanovil, jak hodlá provádět opatření SZP za účelem dosažení společných cílů. Návrh zavedl nový model provádění a zároveň znovu potvrdil ústřední úlohu přímých plateb při podpoře zemědělců v EU.

Během jednání o reformě SZP Parlament pojal svou úlohu co nejširším způsobem, aby pokryl celé spektrum otázek, o nichž bylo třeba rozhodnout. Parlament rovněž nechal vypracovat studii o procesu reformy SZP po roce 2020 z interinstitucionálního hlediska. Její autoři zdůraznili, že přijetím úlohy strážce unijních zásad a rozpočtu SZP Parlament usiloval o zachování společného charakteru různých částí navrhovaných právních předpisů, aby se zabránilo „renacionalizaci" SZP. Kromě toho se v některých případech ujal vedoucí úlohy jako iniciátor politiky, jak dokládá jeho úsilí o to, aby byl značný podíl rozpočtu na přímé platby vyčleněn na nová ekoschémata, nebo skutečnost, že prosadil, aby byla do nového nařízení o strategických plánech SZP zavedena sociální podmíněnost.

V rámci jednání o změnách z let 2024 a 2025 Parlament prosazoval větší flexibilitu v oblasti environmentálních požadavků, snazší přístup zemědělců ke krizovým platbám, vyšší roční finanční podporu pro malé a střední zemědělské podniky a dodatečnou podporu pro rozvoj podnikání malých zemědělských podniků.

Tento dokument vypracovala tematická sekce Evropského parlamentu pro regionální rozvoj, zemědělství a rybolov. Další informace naleznete na internetových stránkách Výboru pro zemědělství a rozvoj venkova.

Sarah Madeleine Régine Pierrette Costes / Rachele Rossi
04/2026